

Miljö- och jordbruksutskottets yttrande 2020/21:MJU5y

Sveriges genomförande av Agenda 2030

Till finansutskottet

Finansutskottet har gett bl.a. miljö- och jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2019/20:188 Sveriges genomförande av Agenda 2030 och de följdmotioner som väckts med anledning av propositionen i de delar som berör utskottets beredningsområde.

Miljö- och jordbruksutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen och över motionerna 2020/21:347 (M) yrkande 2 och 2020/21:171 (SD) yrkandena 5 och 6, samt motion 2020/21:249 (V) yrkande 12 i de delar som rör utskottets beredningsområde.

Utskottet föreslår att finansutskottet tillstyrker propositionen i dessa delar och avstyrker motionsyrkandena.

I yttrandet finns fyra avvikande meningar (M, SD, C, V).

Utskottets överväganden

Sveriges genomförande av Agenda 2030

Bakgrund

Vid Förenta nationernas (FN) toppmöte den 25 september 2015 antog FN:s medlemsstater resolutionen Agenda 2030 för hållbar utveckling (A/RES/70/1). Agendan är en handlingsplan med mål för omställning till ett hållbart samhälle för människorna, planeten och välbefindandet. Världens länder har åtagit sig att fram till 2030 leda världen mot en hållbar och rättvis framtid, att utrota fattigdom och hunger överallt, att bekämpa ojämlikheter inom och mellan länder, att bygga fredliga, rättvisa och inkluderande samhällen, att alla ska kunna åtnjuta de mänskliga rättigheterna, att främja jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt, att göra ansträngningar för att nå dem som är mest utsatta först samt att säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser.

Agendan utgörs av fyra beståndsdelar:

- politiska deklamationer
- 17 mål och 169 delmål
- medel för genomförande
- ett ramverk för översyn och uppföljning.

Den 10 mars 2016 fattade regeringen beslut om direktiv till en kommitté i form av en nationell delegation för att stödja och stimulera genomförandet av Agenda 2030 (dir. 2016:18). I mars 2019 slutredovisade delegationen uppdraget genom betänkandet Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning – världens möjlighet (SOU 2019:13) som innehåller förslag om hur arbetet med Agenda 2030 ska genomföras. Regeringen har utifrån delegationens förslag i betänkandet, sin egen handlingsplan för Agenda 2030 (2018–2020) och Statskontorets delrapport från 2019 (2019:15) bedömt att det finns skäl att lägga fram en inriktningsproposition med ett gemensamt mål för Agenda 2030 och stärkt samstämmig politik samt en samlad inriktning för arbetet med att genomföra och följa upp agendan. Den 17 juni 2020 överlämnade regeringen proposition 2019/20:188 Sveriges genomförande av Agenda 2030 till riksdagen.

Propositionen

I propositionen presenterar regeringen inriktningen för arbetet med att genomföra Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Som ett led i arbetet föreslår regeringen ett övergripande mål som förankrar och tydliggör Sveriges åtagande att genomföra Agenda 2030 för en hållbar

utveckling i dess tre dimensioner – den ekonomiska, sociala och den miljömässiga – genom att föra en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet av agendan ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför.

Regeringen bedömer att ett riksdagsbundet övergripande mål behövs för att förankra och tydliggöra Sveriges åtagande att verka för att genomföra Agenda 2030 såväl nationellt som internationellt. Genom målet kommer också riksdagen att tydligt involveras i arbetet med Agenda 2030. I propositionen framhåller regeringen att agendan sträcker sig till 2030 men att arbetet för hållbar utveckling bör präglas av långsiktighet och uthållighet även bortom detta år. Det mål som föreslås i propositionen ger förutsättningar för en sådan uthållighet. Propositionen understryker att agendan ska integreras i ordinarie processer. Arbetet med att genomföra redan beslutade riksdagsbundna mål är avgörande för genomförandet av agendan.

Motionerna

I kommittémotion 2020/21:347 av Elisabeth Svantesson m.fl. (M) yrkande 2 anför att nationella åtgärder som syftar till utsläppsminskningar i Sverige inte får medföra ökade utsläpp utanför Sveriges gränser.

I kommittémotion 2020/21:171 av Oscar Sjöstedt m.fl. (SD) yrkande 5 anför att Sveriges genomförande av agendan samt den ledande rollen internationellt inte får gå före att lösa de nationella problemen i Sverige utifrån svensk kontext och svenska förutsättningar. Vidare anför i yrkande 6 i samma motion att riksdagen ska ställa sig bakom det som anför i motionen om säker och hållbar klimat- och miljöpolitik genom att exempelvis satsa på fjärde generationens kärnkraftsreaktorer.

I kommittémotion 2020/21:249 av Ulla Andersson m.fl. (V) yrkande 12 anför att regeringen bör återkomma till riksdagen med en samstämmig politik för hållbar utveckling nationellt där målkonflikter med negativ påverkan på genomförandet av Agenda 2030 synliggörs i syfte att kunna förhindra dem.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens ambition att Sverige ska vara ledande i att genomföra Agenda 2030. Med denna utgångspunkt välkomnar utskottet förslaget om ett övergripande riksdagsbundet mål som kan tydliggöra och förankra det svenska genomförandet och som kan främja och synliggöra vikten av samordning och samstämmighet mellan samtliga politikområden, såväl globalt som nationellt.

Det råder enligt utskottets uppfattning ingen tvekan om att arbetet för att nå de globala målen för hållbar utveckling är mycket angeläget. Sverige har goda förutsättningar att vara ledande i detta arbete. På många områden återstår dock en lång väg till att målen är uppnådda, och det kommer att krävas kraftfulla

multilaterala åtgärder och en omställning av samhället för att hantera flera av de globala och komplexa utmaningarna.

I likhet med regeringen bedömer utskottet att generationsmålet och de riksdagsbundna miljömålen konkretiserar den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling och att målen är en viktig utgångspunkt för det nationella genomförandet av Agenda 2030 och för det miljö- och hållbarhetsarbete som Sverige bedriver såväl nationellt, som inom EU och internationellt. Utskottet erinrar om att generationsmålet innebär ett tydligt åtagande för Sverige att lösa de stora miljöproblemen utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Sverige ska vara ett globalt föregångsland i klimatomställningen med en samstämmig politik där klimatåtgärder främjas inom alla politikområden. Sveriges klimatpolitiska ramverk och miljö kvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan har koppling till flera av de globala hållbarhetsmålen. När det gäller risken för koldioxidläckage har utskottet vid tidigare tillfällen framfört att det är av grundläggande betydelse att klimatpåverkan i andra länder till följd av svensk konsumtion begränsas i största möjliga mån. Regeringen har också tidigare framhållit att det är centralt att även andra länder skärper sina åtgärder för att minska klimatutsläppen för att Sveriges ambitiösa klimatinnsatser ska få avsedd effekt och våra utsläpp inte ska flytta utomlands. Vidare har regeringen anfört att Sverige ska fortsätta att arbeta hårt för en skärpning av EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) och att denna skärpning behöver genomföras på ett sätt som inte leder till ökad risk för koldioxidläckage. Utskottet delar dessa bedömningar. I det nationella klimatarbetet har satsningar som t.ex. Klimatklivet och Industriklivet möjliggjort för företag, kommuner, regioner och organisationer att investera i åtgärder för ökad klimatnytta och minskade processrelaterade utsläpp av växthusgaser och därigenom bidra till att de globala målen uppnås.

Flertalet av de globala utvecklingsmålen har starka kopplingar till jordbruket och livsmedelsproduktionen. Utskottet har vid åtskilliga tillfällen framhållit att jordbruksproduktionen behöver öka globalt och vara hållbar samt att konsumtionsmönstren behöver ändras för att trygga livsmedelsförsörjningen i världen. Livsmedelsstrategins målsättning med en konkurrenskraftig, hållbar och resurseffektiv livsmedelssektor är enligt utskottet en förutsättning för att kunna uppnå en hållbar utveckling och för att säkerställa att livsmedelsproduktionen och konkurrenskraften ökar i enlighet med Agenda 2030-målen. Utskottet vill i sammanhanget även framhålla betydelsen av landsbygdsprogrammet och de insatser inom ramen för detta program som genomförs i syfte att säkerställa en hållbar förvaltning av naturresurser och bidra till omställningen till en biobaserad samhällsekonomi. Insatser som enligt utskottets bedömning är helt i linje med målen i agenda 2030.

Utskottet vill även uppmärksamma universitetens och högskolornas viktiga bidrag genom ledande forskning för hållbar utveckling. Exempelvis har Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) omfattande utvecklingsforskning och samarbeten inom områden som kopplar till flera av de globala målen och

delmålen, bl.a. klimatförändring, livsmedelstrygghet, cirkulär och biobaserad ekonomi, biodiversitet och ekosystem, global hälsa och hållbar stadsutveckling.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det finns behov av samstämmiga åtgärder i de delar där det riskerar att uppstå målkonflikter mellan olika insatser och olika politikområden. Inte minst är detta aktuellt i frågor som miljö- och klimat, ökad tillväxt, biologisk mångfald samt hållbar produktion och konsumtion. Utskottet instämmer i att ett övergripande mål kan synliggöra behovet av avvägning och samordning för att en hållbar utveckling ska främjas på samtliga områden.

Vad gäller arbetet inom EU så konstaterar utskottet att den europeiska gröna given kommer att vara en viktig del av kommissionens strategi för att genomföra Agenda 2030. Utskottet vill i denna del framhålla att detta arbete tydliggjort behovet av förbättrad samordning mellan alla politikområden inom EU i arbetet med åtgärder och strategier på EU-nivå för att unionen ska kunna nå de mål som ställs upp inom ramen för den europeiska gröna given.

Utskottet vill också påtala betydelsen av det svenska engagemanget i FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO) och det arbete som där genomförs för att öka fokus på bl.a. jord- och skogsbrukets samt fiskets roll för att hantera de globala utmaningarna på klimat-, livsmedelsförsörjnings- och nutritionsområdet. Att säkra tillgången på livsmedel och rent vatten för alla är fundamentalt för att uppnå hållbar utveckling. Vidare konstaterar utskottet att Sverige i rollen som ordförande i Exekutivkommitté för den gemensamma råvarufonden (Common Fund for Commodities, CFC) under 2020–2021 har möjlighet att leda fondens viktiga arbete med att bistå utvecklingsländer att stärka deras råvaru- och livsmedelsproduktion på ett hållbart sätt, förbättra produktionsmetoder och öka diversifiering samt främja en hållbar ekonomisk och miljömässig utveckling. Likaså välkomnar utskottet regeringens prioritering på globalt havsarbete inom flera områden och att regeringen driver på för att göra sambandet mellan klimatförändringar och havsmiljön tydligt.

Utskottet ser även positivt på initiativet att Sverige, 50 år efter FN:s första miljökonferens i Stockholm 1972, åter kan stå värd för ett globalt högnivåmöte under 2022, och att mötets fokus kommer att ligga på genomförandet av Agenda 2030.

I likhet med regeringen vill utskottet slutligen framhålla att arbetet för en fortsatt hållbar utveckling kommer att behöva bedrivas outtröttligt och på bred front även efter 2030.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att finansutskottet bör föreslå att riksdagen bifaller propositionen och avslår motionerna 2020/21:347 (M) yrkande 2, 2020/21:171 (SD) yrkandena 5 och 6, samt motion 2020/21:249 (V) yrkande 12.

Stockholm den 1 december 2020

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Kristina Yngwe

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kristina Yngwe (C), Maria Gardfjell (MP), Jessica Rosencrantz (M), Hanna Westerén (S), Isak From (S), John Widegren (M), Runar Filper (SD), Magnus Manhammar (S), Elin Segerlind (V), Betty Malmberg (M), Martin Kinnunen (SD), Malin Larsson (S), Marlene Burwick (S), Staffan Eklöf (SD), Kjell-Arne Ottosson (KD), Joar Forssell (L) och Magnus Ek (C).

Avvikande meningar

1. Sveriges genomförande av Agenda 2030 (M)

Jessica Rosencrantz (M), John Widegren (M) och Betty Malmberg (M) anför:

Vi välkomnar att regeringen har ett engagemang i genomförandet av Agenda 2030, och det är betydelsefullt att riksdagen involveras i arbetet. Sverige bör sträva efter att genomföra Agenda 2030 på bästa sätt. Fokus bör dock inte främst ligga på att vara bättre relativt andra utan att de faktiska mål som utgör själva agendan uppnås.

Vad gäller Agenda 2030:s genomförande i Sverige finns till stor del lagstiftning och riksdagsbundna mål på plats som ligger i linje med Agenda 2030. Exempelvis står en majoritet av partierna i Sveriges riksdag bakom det klimatpolitiska ramverket, med klimatmålen, klimatlagen och det klimatpolitiska rådet. Klimatfrågan är till sin natur gränsöverskridande. Därför är det svenska klimatmålet förankrat i ett globalt perspektiv. Sveriges nationella klimatmål får inte uppnås genom att utsläppen av växthusgaser ökar utanför Sveriges gränser. Denna princip är helt central för att svensk klimatpolitik ska göra skillnad på riktigt och för att klimatmålen samt målen i Agenda 2030 ska nås.

Mot bakgrund av det vi nu har anfört anser vi att finansutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2020/21:347 av Elisabeth Svantesson m.fl. (M) yrkande 2.

2. Sveriges genomförande av Agenda 2030 (SD)

Runar Filper (SD), Martin Kinnunen (SD) och Staffan Eklöf (SD) anför:

Agenda 2030 utgör redan i dag en viktig utgångspunkt i samhället. Den är ett övergripande vägledande dokument som kan utgöra ett positivt instrument vid integrering relaterad till svenska förhållanden, behov och möjligheter.

Regeringen anger som skäl för genomförande att Sverige ska vara ledande i genomförande av hållbar utveckling och tar som exempel upp att Sverige ska bli världens första fossilfria land. Det finns en rad problem som förvärrats i Sverige, exempelvis ökad gängkriminalitet, utarmade resurser i kommuner och en hotad välfärd. Att lösa dessa och andra omfattande problem, att få till välfungerande välfärd, näringsliv och levnadsförhållanden i Sverige, måste vara prioriterat framför att agera för att bli ledande internationellt för hållbar utveckling. Sverige ska verka även för detta, men i första hand måste problemen lösas nationellt och resurser läggas på nödvändiga satsningar i Sverige.

Att ”vara ledande” i enlighet med förslaget och skrivningen är riskabelt för Sveriges finanser – det innehåller nämligen inget stopp. Förbinder man sig till

någoting måste det finnas en avgränsning så att det är tydligt vad som gäller och vad som ska uppnås. Det finns inget samhälleligt ansvarstagande i att Sverige ska vara ledande, vilket riskerar att innebära överskridande av vissa mål. Den generella hållningen i hur regeringen föreslår genomförandet riskerar att utarma resurser, inte minst genom de mål som regeringen väljer ut att fokusera på, medan vissa andra mål inte fokuseras på.

Miljö- och klimatrelaterade områden är högprioriterade i regeringens förslag till genomförandet. Det är ett viktigt område. Därför behöver en hållbar miljöpolitik bedrivas och kopplas till konstruktiva, realistiska och kostnads-effektiva satsningar. Sverige behöver exempelvis satsa på säker och effektiv kärnkraft genom forskning och utveckling av fjärde generationens kärnkraftsreaktorer. Internationella åtgärder måste sättas in och nationer där utsläppen är som störst ta sitt ansvar, detta framför att vi i Sverige exempelvis höjer fordons- och drivmedelsskatter. Genomförandet behöver dessutom kopplas till nationellt förvaltarship, där vi ska ta hand om det vi ärvt av tidigare generationer. Detta inkluderar att ta hand om miljön och möjligheterna att bo och verka i hela landet på ett tryggt och bra sätt.

I regeringens förslag är en utgångspunkt att genomförandet ska ha utgångspunkt i redan existerande riksdagsbundna mål. Vi har inte bifallit samtliga riksdagsärenden som resulterat i de riksdagsbundna mål som regeringen avser. Av den anledningen bör de riksdagsbundna målen inte knytas till genomförandet, utan en anpassning av genomförandet ska i stället ske till svensk kontext där kommuners, regioners och nationens behov och gagn sätts i första rummet.

Mot bakgrund av det vi nu har anfört anser vi att finansutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2020/21:171 av Oscar Sjöstedt m.fl. (SD) yrkandena 5 och 6.

3. Sveriges genomförande av Agenda 2030 (C)

Kristina Yngwe (C) och Magnus Ek (C) anför:

Agenda 2030 kan delas upp i tre hållbarhetsområden, ekonomiska, sociala och miljömässiga, där det framförallt är det sistnämnda som berör miljö- och jordbruksutskottet område. För att målen ska uppfyllas krävs ett brett engagemang och arbete på samtliga nivåer inom bland annat offentlig förvaltning och det handlar mycket om styrning och ledning på nationell, regional och lokal nivå.

Idag ser vi stora skillnader i hur långt detta arbete har kommit när det gäller olika kommuner och olika delar av landet. Det beror bl.a. på demografiska, geografiska och ekonomiska förutsättningar och här har regeringen en stor uppgift att se till att det blir goda förutsättningar för alla. Men det handlar också om ett förhållningssätt och politisk vilja runt om i landet.

Kunskapspridningen och kunskapsförmedlingen för genomförandet av agendan lokalt behöver förbättras, så att vi exempelvis kan uppnå en hållbar livsmedelsupphandling i skolorna och på sjukhusen, hållbar bostadsplanering

i översiktsplanerna, hållbara vattendrag genom att minska mikroplasterna i förskolor och på konstgräsplaner och uppdatera våra renhållningsverk. Detta är bara några exempel som berör kommuner och regioner där verksamheten påverkar de globala målen. Det ser mycket olika ut i vårt land och det krävs större insatser för att de miljömässiga målen i Agenda 2030 ska uppnås.

Globalt arbetar alla länder sedan 2015 utifrån FN:s 17 hållbarhetsmål. I Sverige har vi sedan 20 år tillbaka ett system med nationella miljömål. Vi vill att det görs en bred översyn och uppdatering av miljömålssystemet och att det anpassas till FN:s hållbarhetsmål och ett bredare arbete för hållbar utveckling.

4. Sveriges genomförande av Agenda 2030 (V)

Elin Segerlind (V) anför:

Agenda 2030 med sin bredd ska föra oss framåt mot en global och hållbar utvecklingspolitik. Redan idag arbetar Sverige nationellt för att nå målen i agendan men trots det går utvecklingen åt fel håll på en rad områden, den ekonomiska ojämlikheten ökar likaväl som klimatkrisen. De nationella klimat- och miljömålen går inte att nå med nuvarande styrmedel och åtgärder. Därför behövs en större handlingskraft för att ta itu med den negativa utvecklingen.

Företagens ansvar för mänskliga rättigheter, miljö och klimat genom lagstiftning måste stärkas. Jag instämmer i den bild som Statskontoret ger av hur svenska företag bättre kan följa FN:s vägledande principer och vikten av att de gör det. Det behövs kraftigare tag för att säkerställa att företag respekterar mänskliga rättigheter och bidrar till en hållbar utveckling. Jag tror också att de förslag som Statskontoret presenterar skulle bidra till en positiv utveckling på området.

För att tydliggöra företagens miljö- och klimatansvar bör även ett klimat- och miljöperspektiv läggas på de förslag regeringen arbetar fram. Det kan ske med utgångspunkt i environmental due diligence, ett verktyg som liknar human rights due diligence, men där miljö- och klimatperspektivet är vägledande. Det går att läsa mer om det i motionen En politik för att möta coronapandemiens globala effekter (2020/21:250).

Trots att det har gått 17 år efter att politiken för global utveckling (PGU) antogs och riksdagen samtidigt slagit fast att svensk politik måste vara samstämmig, dvs. att alla politikområden måste bidra till att uppfylla utvecklingspolitikens mål om rättvis och hållbar global utveckling, är det uppenbart att svensk utvecklingspolitik fortfarande inte är samstämmig. Inom den svenska inrikespolitiken finns i dag stora målkonflikter med negativ påverkan på genomförandet av Agenda 2030. Det handlar bl.a. om skattesänkningar för välbeställda som riskerar att urholka välfärden och leda till ökad ojämlikhet.

Den ekonomiska ojämlikheten är en viktig faktor i målet om en rättvis omställning, då den ekonomiska ojämlikheten ger en mycket liten del av befolkningen möjlighet att stå för den absoluta majoriteten av utsläppen som driver på klimatkrisen som drabbar oss alla. Målet om ekonomisk tillväxt i

relation till agendans mål om att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och konsekvenserna av dessa är en annan tydlig målkonflikt som Sverige måste förhålla sig till för att lyckas med Agenda 2030 arbetet.

Mot bakgrund av det som anförts ovan anser jag att finansutskottet bör tillstyrka kommittémotion 2020/21:249 av Ulla Andersson m.fl. (V) yrkande 12.